

dat, objektief gezien, zijn denken min of meer „rammelt”, en licht verwarring kan wekken bij minder deskundige lezers. Dit feit wordt onderstreept door de correcties die Teilhard de Chardin zelf — en niet alleen op dit punt — naderhand in zijn werk aanbrengt, zonder echter alle twijfel uit de wereld te helpen.

Om het belang van de zaak willen we deze min of meer psychologische aspecten nog even uitwerken, ook al omdat overigens bevoegde commentatoren in hun bewondering voor Teilhard wel eens falen in de beoordeling; wij zien hier voor ogen hoe een mode-verschijnsel tot in hoge regionen zijn invloed laat gelden. We citeren daartoe uit de Lubac's boek (pag. 280) enkele uitlatingen van Teilhard uit 1936 en 1937, waarin hij eerst spreekt over „la complexité de l'Être Divin”, waarin „gît la perfection de son Unité”. Dan schrijft hij zelf een beetje van deze wel zeer merkwaardige formule, en zegt dat de uitdrukking goed is, mits wij haar corrigeren op een wijze „qui en modifie profondément la valeur”. . . . Deze merkwaardige gewoonte van „gecorrigeerde dubbelzinnigheid” maakt het ook mogelijk dat bewonderaars van Teilhard naast een dubieuze tekst meestal wel een andere en betere weten aan te wijzen; maar dit maakt een reële discussie toch erg moeilijk! En zeker is het fout als men daarbij de letterlijke tekst van de franse denker geweld aandoet; we vonden hiervan reeds een voorbeeld bij de Lubac (zie boven) waar deze een foutieve zonde-opvatting uit Teilhards latere werk toch nog tracht recht te buigen. Waarbij we tevens opmerken dat Smulders in zijn reeds door ons genoemde studie dit probleem beter behandelt. Zulk een studie, die problemen en gevaren op dit belangrijke gebied deskundig en helder behandelt, is in katholieke kring des te nodiger omdat er symptomen zijn dat de opvatting van moreel kwaad als „afvalprodukt der evolutie” daar de laatste tijd wel eens wordt aangetroffen.

Om onze eigen opvatting in deze belangrijke kwestie duidelijk te doen blijken, citeren we hier een formulering uit een lezing, die we onlangs hielden: „Elke verklaring van de zondige situatie, welke we in het mensdom waarnemen, die de zedelijke verantwoordelijkheid op een of andere wijze „buiten spel zet”, moet worden afgewezen. En men doet dit, als men de zonde laat „ontstaan” uit blinde evolutiefactoren”. Waarbij we nog aantekenen dat zulke factoren o.i. wel als voorwaarde en aanleiding hebben gefungeerd voor het zondige falen van onze oerouders. Dit falen was o.i. min of meer begrijpelijk, enigszins zoals men een misdaad „verklaren” kan uit uiterlijke en innerlijke omstandigheden, terwijl toch de schuld blijft.